

มองสถาปัตยกรรมผ่าน “ความสะดวกสบาย” ในโลกไร้เทคโนโลยี

Shaking ‘The Modern Constancy’

The study of ‘conveniences’ in architecture
in the age of non-technology

เพ็ญอ อ พัทธยากร

สถาปนิกอิสระ

Piangor Pattayakorn

Freelance Architect

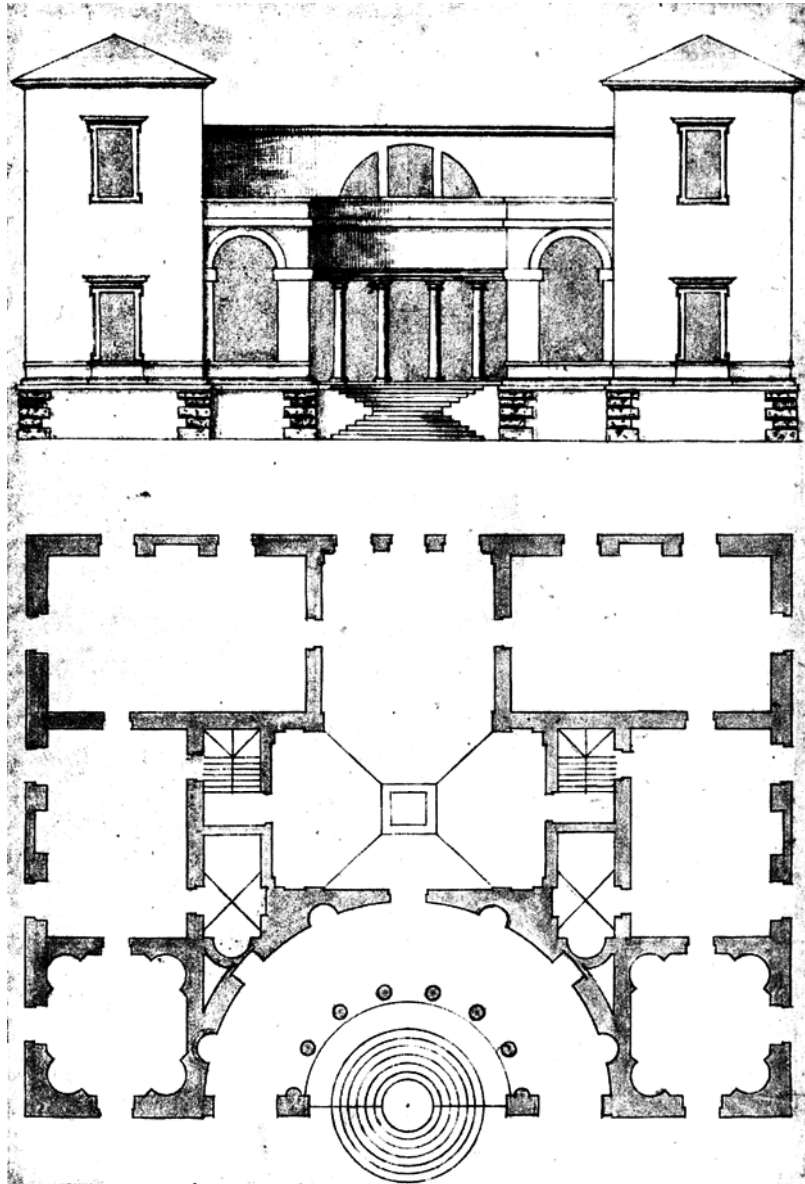
คำสำคัญ : เทคโนโลยี ;
สังคมวิทยา ; ความสัมพันธ์
ระหว่างมนุษย์ในงาน
สถาปัตยกรรม

Keywords :

Convenience ;
Convenience in
architecture ;
Modern Convenience;
Critique on modern
Convenience ;
Technology ;
Rethinking technology ;
Sociology ; Human
Relation in architecture

บทคัดย่อ

“ความสะดวกสบาย” คือหนึ่งคุณสมบัติสำคัญในสถาปัตยกรรมแทบทุกยุคทุกสมัย ปัจจุบันความหมายและความเข้าใจของคำว่าความสะดวกสบายถูกตีความเป็นเพียงสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยเชิงกายภาพเท่านั้น ความสะดวกสบายจึงกลายเป็นสิ่งหนึ่งตายตัว ถึงอย่างไรคำว่า “convenience” หรือความสะดวกสบายนั้นถูกใช้กันมาตั้งแต่อดีตในบริบทที่แตกต่างกันออกไป บทความนี้จะพยายามค้นหามิติที่ลึกกว่าของความหมาย โดยใช้บ้านหรืออาคารที่อยู่อาศัยเป็นจุดเริ่มต้น ไม่ว่าจะเป็นห้องหลายประตูในอิตาลี ศตวรรษที่ 16 ห้อง 1 ประตูกับทางเดินลับของบ้านอังกฤษในศตวรรษที่ 19 ห้องไม่มีชื่อของสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 17 และบ้านจักรกลของเยอรมันในต้นศตวรรษที่ 20 โดยความลับที่ได้จากการค้นหาแสดงให้เห็นถึงความหมายที่หลากหลายและต่างกันอย่างสิ้นเชิง เช่น ความสะดวกสบายในโลกตะวันตกเคยหมายถึงทั้งโอกาสของการพบปะและปลีกตัวระหว่างคนในครอบครัว ต่อมากลับกลายเป็นความสะดวกสบายทางร่างกายที่ต้องอาศัยเทคโนโลยี ในขณะที่ความสะดวกสบายในโลกตะวันออกกลับสื่อถึงความสามารถในการปรับตัวในการอยู่อาศัย ทั้งในความหมายเชิงกายภาพสังคมและจิตวิญญาณ ฉะนั้นบทความจึงตีแผ่คุณสมบัติของคำที่ไม่หยุดนิ่ง หากเคลื่อนไหวผ่านสถานที่และกาลเวลา หายที่สุดทำให้เราได้หยุดคิดถึง

แบบผังพื้นอาคาร Villa Pisani โดย Palladio คือ ตัวอย่างหนึ่งของห้องที่มีทางเข้า-ออกหลายทาง ซึ่งเป็นที่เป็นที่นิยมอย่างมากในสถาปัตยกรรมสมัยเรอเนซองส์

ที่มา : Pual Holberton, *Palladio's Villas : Life in the Renaissance Countryside* (London : John Murrey, 1990), 218.

เหมาะสมของสถาปัตยกรรมในปัจจุบันที่มีบางสิ่งขาดหายและเสนอทิศทางที่มั่นคงรุ่มไป

Abstract

‘Convenience’ has been one of the most important properties that architects in every era concern in the sake of constructing dwelling. Recent days, the notion of convenience has been, in

general, considered practically as a basic human need in an act of inhabiting. Ultimately, convenience seems to be constant. However, indeed, the word ‘convenience’ has been used, discussed and interpreted in several ways since the past. Thus, this report attempts to examine how various qualities of convenience in architecture have been talked about, especially, focuses in domestic sphere. Then, the report will utilise those information to rethink interior architecture since the past to the present. The study is conducted by analyzing through times and places: Italy in sixteenth century, England in the late nineteenth, Japan in seventeenth century and Germany in 1920s, in order to provide as much as possibility to understand the connotation of convenience in particular circumstances.

By doing so, the study reveals a large amount of differentiation. For instance, on one hand, the western countries considered ‘convenience’ as an essential aid for an achievement of proximity and privacy in family’s members, later ; it was shifted into efficiency of household management so as to save a maximum of time and afford. On the other hand, in eastern world, ‘convenience’ was, surprisingly, conceived as adaptability of inhabiting in all physical, social and spiritual contexts. In conclusion, the report exposes the dynamic quality of convenience, and makes use of those varieties to go beyond the recent restricted notion, and, finally, rethink the idea of today architecture and its aim which should heading to.

หากพูดถึงการออกแบบบ้านหรืออาคารสักหลังหนึ่ง “convenience” หรือ “ความสะดวกสบาย” ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่นักออกแบบทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่คำว่า นี้ถูกใช้สื่อความหมายถึงคุณลักษณะสำคัญในการสร้างความสบายทางร่างกาย (physical comfort) ประสิทธิภาพเชิงกายภาพ ความรวดเร็ว และความง่ายในการใช้สอยของผู้คนในอาคาร คุณลักษณะดังกล่าวไม่ต่างอะไรมากนักเมื่อย้อนกลับไปในด้านศตวรรษที่ 20 หรือยุคทองของสถาปัตยกรรมแนว “Modernity” ที่ “Convenience” หรือความสะดวกสบายเริ่มถูกใช้อย่างแพร่หลายในความหมายเดียวกัน อันได้แก่ การพูดวนเวียนอยู่กับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่มุ่งเทให้กับการจัดระบบระเบียบในการใช้สอยอาคาร และเครื่องจักรกลต่างๆ ในการใช้ทุนแรงใน

บ้านเรือน เป้าหมายหลักที่มุ่งไปคือการใช้ชีวิตประจำวันให้ “เร็ว” และ “ง่าย” โดยไม่ต้องใช้ความพยายามทางร่างกายใดๆ ทั้งสิ้น ยิ่งในช่วงแรก ของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอันทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นวัตถุไร้ชีวิตถูกป้อน ให้มีความจำ ระบบไร้สายสั่งการจากทางไกล หรือระบบเปิด-ปิดเครื่องใช้ อัตโนมัติเพียงปลายนิ้วสัมผัส ต่างถูกรังสรรค์ออกมาเพื่อปรนเปรอผู้ใช้สอย อาคารทั้งสิ้น และตั้งแต่หลังศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา “ความสะดวกสบาย” หรือ “convenience” ยังคงถูกเข้าใจว่ามีเพียงหนึ่งความหมาย ที่แน่นอน และตายตัว

หากแต่คำๆ นี้ปรากฏหลักฐานขึ้นในบริบทที่มีการพูดถึงสถาปัตยกรรมก่อนหน้าร่วมร้อยปี ในยุคที่วิทยาศาสตร์ยังเป็นเรื่องที่ห่างไกล ในยุคที่ไม่มีเครื่องใช้ไฟฟ้า หรือไม่เคยได้ยินแม้แต่คำว่าเทคโนโลยี ย้อนกลับไปศึกษาในการปรากฏตัวของคำว่า “commodity” ที่ถูกบันทึกโดย Vitruvius สถาปนิกยุคโรมัน และแปลเป็นภาษาอังกฤษในภายหลังโดย Henry Wotton ว่าเป็นหนึ่งในสามคุณสมบัติสำคัญของการสร้างสถาปัตยกรรมที่ดี¹ ซึ่งโดยหลักคือการพูดถึง “ความเหมาะสม” ของอาคารที่มีผลต่อผู้ใช้สอยในการใช้งานในทุกๆ ส่วน ซึ่งคำว่า “commodity” ถูกเทียบความหมายให้ไม่ต่างอะไรกับคำว่า “convenience” ของฝรั่งเศสในช่วงศตวรรษที่ 18 ซึ่งถูกอธิบายโดย J.-F. Blondel ว่าเป็นหัวใจประการแรกของการออกแบบอาคารให้บรรลุในหน้าที่และวัตถุประสงค์² อีกเช่นกัน แม้แต่ในบริบทของอังกฤษในศตวรรษที่ 19 ที่ใช้คำว่า “fitness” ในการสื่อความหมายในแบบเดียวกัน³ และหลังจากนั้น “convenience” เองก็ถูกใช้เป็นคุณลักษณะสำคัญของงานสถาปัตยกรรม ในอีกหลายบริบทต่อมา

แน่นอนที่สุดว่าหากพิจารณาความหมายดั้งเดิมของคำว่า “convenience” ในบริบทของสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกันออกไปทั้งสถานที่ และช่วงเวลา ความสะดวกสบายจึงไม่น่าเป็นคุณสมบัติที่สื่อได้เพียงหนึ่งความหมาย ยิ่งในโลกไร้ซึ่งเทคโนโลยี ความสะดวกสบายถูกสร้างได้อย่างไร และ น่าคิดว่าในบริบทของปัจจุบัน หน้าที่ วัตถุประสงค์ และความเหมาะสมของ สถาปัตยกรรมที่แฝงอยู่ในความหมายของคำๆ นี้ ถึงเวลาแล้วหรือไม่ต้องมา คิดทบทวน และถูกตีความใหม่อีกครั้ง?

ความสะดวกสบายกับห้องหลายประตู

“convenience” ในบริบทแรกที่น่าสนใจปรากฏอยู่ในบทความชื่อ *Figures, Doors and Passages* ของ Robin Evans สถาปนิกและนักประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมชาวอังกฤษ ที่พยายามค้นหาความลับที่ซ่อนอยู่ในสิ่งประกอบ ทางสถาปัตยกรรม (architectural elements) ที่แสนจะธรรมดาว่าแท้จริง แล้วมันมีเหตุผลหรือที่มาอย่างไร และสิ่งประกอบแรกที่ Evans ค้นหาก็คือ

ภาพเขียน Madonna dell'Impannata โดย Raphael เป็นหนึ่งตัวอย่างหลักฐานที่ Robin Evans ใช้ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวยุคศตวรรษที่ 16
ที่มา : Wikipedia, *Madonna Impannata* [online], Accessed 15 July 2014. Available from http://it.wikipedia.org/wiki/File:Madonna_Impannata.jpg

“ประตู” และต้องประหลาดใจว่าท้ายที่สุดเขาสรุปชัดเจนว่า สำหรับสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยในอิตาลีในศตวรรษที่ 16 นั้นห้องที่สะดวกสบายต้องมีหลายประตู!

โดย Evans ได้ทำการวิเคราะห์โดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายประเภท ได้แก่ แบบแสดงผังพื้นภายในอาคารพักอาศัย รูปวาดและงานเขียนของยุค ผนวกเข้ากับการเชื่อมโยงสิ่งซึ่งอันเป็นพื้นฐานที่มักถูกถกเถียงในงานสถาปัตยกรรม นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

เริ่มด้วยการศึกษาผังพื้นอาคารของบ้านอิตาลีในศตวรรษนั้นว่าบ้านแทบทุกหลังมีลักษณะที่โดดเด่นแบบเดียวกันคือ ห้องซ้อนห้อง (inter-connected room หรือ thoroughfare room) ที่ห้องแต่ละห้องถูกจับวางซ้อนต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ เฉกเช่นเขาวงกตแห่งที่ว่าง และทั้งหมดถูกเชื่อมต่อเข้าหากันด้วยการกำหนดให้ภายในห้องหนึ่งห้องนั้นมีหลายประตู โดย Evans พยายามหาเหตุผลของการจัดผังอาคารของบ้านแบบนี้ว่า คือความจงใจของคนในอดีตที่ทำให้การเดินทางไปยังห้อง หนึ่งนั้น ย่อมผ่านอย่างน้อยอีกห้องหนึ่งเสมอ และไม่มีทางเลือกเป็นอย่างไรอื่นไปได้ ผลที่ตามมาคือโอกาสในการพบเจอผู้คนในบ้าน ทั้งที่อาจตั้งใจและไม่ตั้งใจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา (ดูภาพแรกของบทความ)

ในการศึกษาหาเหตุผลเพิ่มเติมของ Evans ที่พิจารณางานเขียนในยุคเดียวกัน โดยมีกล่าวถึงกิจกรรมของคนในครอบครัวที่ชอบนั่งพูดคุยกันมองหน้ากัน ถกเถียงกัน รับประทานอาหารร่วมกัน เดินรำกัน และแสดงออกซึ่งความพึงพอใจในการได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างเพื่อนมนุษย์ หรือแม้แต่งานศิลปะ เช่น ภาพวาด ที่เป็นที่นิยมในยุคนั้น ล้วนแล้วแต่แสดงออกถึงการรวมกลุ่มกัน พบปะกัน พูดคุยสังสรรค์ตามมุมต่างๆ ของสถาปัตยกรรม และแสดงออกซึ่งความใกล้ชิดสนิทสนมกันผ่านภาษากายที่ผู้คนมักจับต้องตัวกันสัมผัสกัน หรือกอดรัดกัน⁴

และเมื่อการเชื่อมโยงหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายๆ อย่างเข้าด้วยกัน ทำให้ Robin Evans วิเคราะห์ว่า ความสัมพันธ์อันแนบแน่นของคนในครอบครัวยุคเรเนซองส์คือหัวใจสำคัญในการออกแบบสถาปัตยกรรมของยุค ซึ่งหมายรวมถึงทุกคน ตั้งแต่เจ้านายรวมไปถึงสาวใช้ในบ้าน เพราะการที่ทุกพื้นที่ภายในบ้านถูกเชื่อมเข้าหากันแบบห้องต่อห้อง หรือ inter-connected room ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่เจ้านายอาจเดินไปเจอกับสาวใช้หรือใครต่อใคร ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดของบ้านก็สามารถเดินเจอกันได้โดยบังเอิญ แสดงให้เห็นชัดว่าในสังคมของคนสมัยนั้นการอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างคนหลายชนชั้น ต่างเพศ ต่างอายุ ต่างหน้าที่ความรับผิดชอบกันเป็นเรื่องธรรมดา

มิใช่เพียง Evans เท่านั้นที่มีแนวความคิดเช่นนี้ Leon Battista Alberti ปราชญ์ชาวอิตาลีได้ทำการบันทึกไว้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 ว่า “it is

also ‘convenient’ to place the doors in such a Manner that they may lead to many parts of edifice as possible”⁵ หรือแปลได้ว่า การวางประตูในลักษณะดังกล่าวนี้จะนำทางให้ทุกคนเข้าถึงทุกพื้นที่ในบ้านได้ “สะดวก” ขึ้น

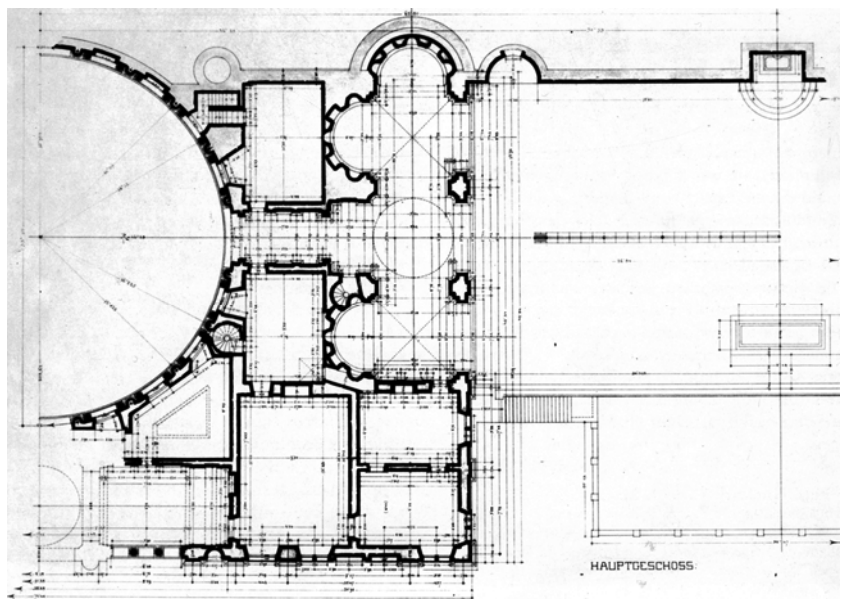
ถึงอย่างไรที่น่าสนใจกว่าคือ Alberti ยังเสนอเพิ่มเติมไปจากแนวคิดของ Evans ว่า ลักษณะของห้องหลายประตูที่โยงใยเกี่ยวพันกันดังเช่นเขาวงกตแห่งที่วางนั้น มิเพียงเป็นเครื่องมือที่หลอมรวมผู้คนต่างที่มา ต่างหน้าที่ และต่างสถานะเข้าด้วยกันเท่านั้น หากมองให้ดีห้องหลายประตูยังเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มโอกาสในการหลบหลีก ปลีกตัว แบ่งกลุ่ม หรือแม้แต่เลือกที่จะพบหรือไม่พบใครได้เช่นเดียวกัน ดังเช่นที่ Alberti เคยบันทึกเอาไว้ว่า

หากท่านมั่งคั่งเพียงพอ ท่านอาจชอบการมีห้องหลายประตู หากท่านมีแขกเป็นจำนวนมาก ก็สามารถเลือกที่จะรับแขกคนนั้นเพียงคนเดียว เป็นกลุ่มเล็ก ๆ หรือผู้คนจำนวนมากได้ตามต้องการ เลือกที่จะคัดเพื่อนสนิทออกจากเพื่อนไม่สนิท หรือแม้แต่เลือกที่จะรับ หรือไม่รับแขกโดยไม่ผิดใจกัน⁶

ในหนังสือชื่อ *De re aedificatoria* หรือ *On The Art of Building in Ten Books* ของ Alberti ยังอธิบายไว้อีกว่า ชั้น ชั้น ฐานะ ศักดิ์ศรี และความถือตัว ยังคงเป็นประเด็นสำคัญในสังคมของคนยุคนั้น ถึงแม้ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือได้ว่าแนบแน่น หากทุกคนต่างยังมีศ ตําแหน่ง

ส่วนหนึ่งของแบบผังพื้นอาคาร Villa Madama โดย Raphael ที่แสดงลักษณะของบ้านครอบครัว เศรษฐี ที่มีเพียงมีห้อง 2 ประตู แต่บางห้องมีถึง 3 หรือ 4 ประตู วางเชื่อมต่อกันไป ซึ่งสร้างทางเลือกมากมายในการเคลื่อนย้ายไปในแต่ละพื้นที่

ที่มา : De Diversis Artibus, concerning architectural drawings [online], Accessed 15 July 2014. Available from <http://dediversisartibus.wordpress.com/>

หน้าที่ และความความรับผิดชอบที่แบ่งแยกกันอย่างชัดเจน เพียงแต่ว่าการจำเพาะเจาะจงที่จะพบหน้าหรือไม่ หรือตั้งใจแสดงออกชัดเจนว่าไม่ต้องการพบใคร เฉกเช่นคนในสมัยปัจจุบันที่เพียงปิดล็อกประตูเอาไว้อาจมิใช่วิสัยของคนในยุคนี้ ห้องหลายประตูหรือ inter-connected room จึงเป็นเครื่องมืออันแยบยลในการอยู่อาศัยร่วมกันของคนต่างสถานะ โดยไม่กระทบกระทั่งกันหรือสร้างความเคอะเขินให้แก่กันจนเกินพอดี

ดังนั้นจากการวิเคราะห์ของทั้ง Evans และ Alberti ที่อาจแม้ตีความที่มาของห้องหลายประตูในมุมมองที่แตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมเดียวกันที่ทำให้เราได้เข้าใจว่า “convenience” หรือความสะดวกสบายในศตวรรษที่ 16 นั้นแทบมิได้มีอะไรที่เกี่ยวข้องกับความความสะดวกสบายทางร่างกาย ความมีประสิทธิภาพเชิงกายภาพ หรือการใช้ชีวิตที่ง่ายและรวดเร็วทันใจเหมือนที่เราเข้าใจในปัจจุบัน แต่สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญกลับอยู่ที่รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ จึงไม่ผิดนักหากจะกล่าวว่า “convenience” ในสมัยนั้นคือความสะดวกสบายใจในการอยู่อาศัยได้ร่มชายคาเดียวกัน ถึงแม้จะมีความสนิทสนมกลมเกลียวและพึงพอใจในการได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน แต่ก็ไม่มีสิ่งที่จะคำนึงถึงสถานะ หน้าที่ และเกียรติยศศักดิ์ศรีของแต่ละคนที่แตกต่างกันไป มีความเคารพและให้เกียรติในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ไม่ว่าคนคนนั้นจะเป็นถึงเจ้านายหรือสาวใช้ ชายหรือหญิง เด็กหรือแก่ แม้แต่เพื่อนสนิทหรือแขกคนไกล

ห้อง 1 ประตูกับทางเดินลับ

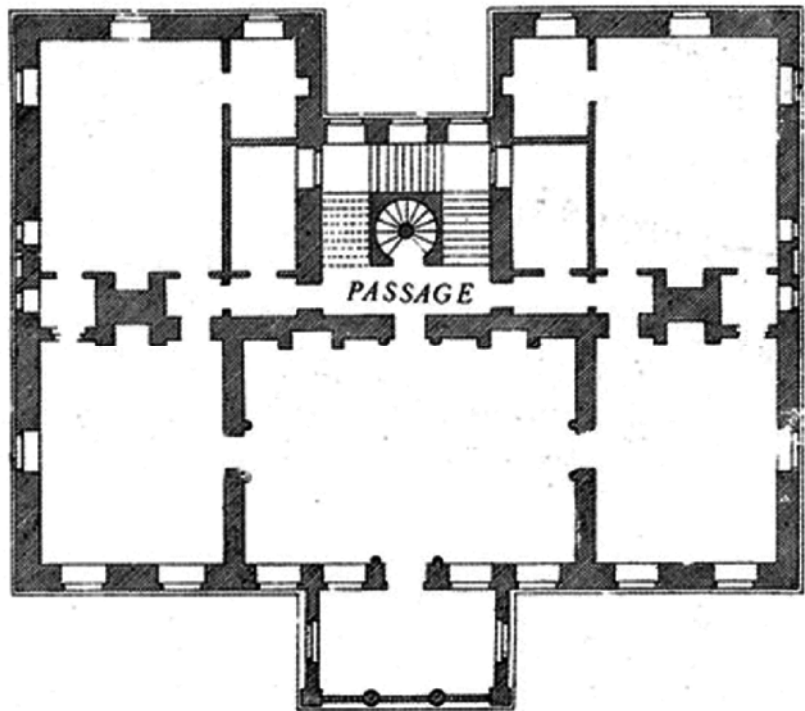
ในบทความเดิมของ Robin Evans เมื่อบริบทของสถาปัตยกรรมเปลี่ยนไป เพียงแค่ย้ายสถานที่และช่วงเวลา คำว่า “convenience” จึงถูกท้าทายด้วยความหมายที่เปลี่ยนไปอีกครั้ง เพราะในขณะที่ Evans เคยกล่าวไว้ว่าสำหรับบ้านอิตาลีในศตวรรษที่ 16 ห้องหลายประตูคือรูปแบบของบ้านที่มีความสะดวกสบาย สำหรับเขาแล้ว บ้านอังกฤษในอีกสามศตวรรษถัดมากลับกลายเป็นห้อง 1 ประตู!

โดย Evans ให้เหตุผลว่าสิ่งที่ถูกคำนึงถึงมากเป็นอันดับต้นๆ ของคนอังกฤษในยุคนี้คือ “ความเป็นส่วนตัว” โดยความต้องการพื้นที่ส่วนตัวมีเพียงหมายถึงการจำแนกคนภายในกับคนภายนอกเท่านั้น แต่ยักรวมถึงคนที่อาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันอีกด้วย จากเหตุผลนี้ห้องหลายประตู (multi-door room) ที่เสมือนเขาวงกตที่ผู้เล่นต้องใช้ทักษะในการเลือกเดินเพื่อที่จะเผชิญหน้าหรือไม่ก็นั้นจึงไม่เพียงพอต่อแรงปรารถนาที่จะใช้ชีวิตสันโดษอีกต่อไป การวางผังอาคารโดยผสมผสานห้องที่มีเพียง 1 ประตู กับ “passageway” หรือทางเดินภายในอาคารจึงเป็นสิ่งประดิษฐ์ของงานออกแบบขั้นใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้น โดยในช่วงแรกลักษณะของห้องหลายประตูยังคงมีอยู่ แต่เป็นพื้นที่

ที่สงวนไว้ให้ใช้ได้เฉพาะเจ้านายของบ้าน ส่วนทางเดินหรือ “passageway” เป็นที่เดียวที่มีไว้ให้สาวใช้ได้ปรากฏกายโดยไม่ต้องได้รับการอนุญาตใดๆ⁷ แต่หากจะต้องมีการเข้าไปปรับใช้เจ้านาย สาวใช้จะเข้าพื้นที่ห้องหลายประตูได้ก็ต้องรอคำสั่งเรียกเข้าเท่านั้น ผังพื้นบ้าน Amesbury House ใช้เป็นตัวอย่างในการอธิบายรูปแบบการจัดวางผังพื้นอาคารในยุคแรกของการมีทางเดินภายในบ้านได้เป็นอย่างดี

ผังพื้นของ Amesbury House ปรากฏในข้อเขียนของ Evans เพื่อใช้แสดงการถือกำเนิดขึ้นของระบบทางเดินภายในอาคารในบ้านอังกฤษ สมัยศตวรรษที่ 19 รวมถึงการทำบันไดซ้อนบันไดแยกทางเดินของเจ้านายกับสาวใช้เพื่อความเป็นส่วนตัวสูงสุด

ที่มา : Robin Evans, *Translation from Drawing to Building and Other Essays* (London : The MIT Press, 1997), 73.

เมื่อทางเดินภายในอาคารทำหน้าที่แบ่งแยกชนชั้นสูงกับชนชั้นล่างได้ดี ผนวกกับความต้องการใหม่ที่ต้องการจะเพิ่มระยะห่างและแยกตัวระหว่างคนในครอบครัว ภายหลังไม่นานห้องหลายประตูก็หายไปและถูกทดแทนด้วยห้องที่มีทางเข้า-ออกเพียงทางเดียว คราวนี้มีเพียงแต่สาวใช้ที่ถูกรอคอยขอบเขตพื้นที่ของตนเท่านั้น แต่ผู้คนชนชั้นผู้ดีด้วยกันเองก็ไม่ขอเปิดโอกาสในการพบปะกันโดยบังเอิญอีกต่อไป การที่ห้องๆ หนึ่งมีเพียงหนึ่งประตูจึงหมายความว่าถึงต้องมีความตั้งใจที่จะเข้าไปใช้พื้นที่ห้องใดห้องหนึ่งเท่านั้น ไม่มีการต้องเดินผ่านและรบกวนคนที่อยู่ในห้องๆ หนึ่ง เพียงเพื่อต้องการไปยังอีกห้องหนึ่งเหมือนอย่างในอดีตที่ผ่านมา

ทางเดิน หรือ “passageway” จึงเปรียบได้กับทางเดินลับที่ใช้บดบังสมาชิกที่ถือเป็นคนชนชั้นต่ำสุดของบ้าน และห้อง 1 ประตู ก็ถือเป็นการ

ภาพวาดของศิลปินอังกฤษในศตวรรษที่ 19 ภายในห้องนั่งเล่น (drawing room) ซึ่งถูกครอบครองโดยชนชั้นเจ้านายฝ่ายหญิง

ที่มา : Christies, *The drawing room at no.26 tite street, Chelsea : a portrait of the artist's wife and sister-in-law* [online], Accessed 15 July 2014. Available from <http://catsmeatshop.blogspot.com/2011/03/very-big-house-in-country.html>

แสดงอาณาเขตในพื้นที่อันเป็นปัจเจกของคนชนชั้นเจ้านาย การปรากฏตัวต่อคนเพียงบางกลุ่มหรือคนทั้งบ้านล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งพึงระวังด้วยกันทั้งสิ้น⁸ ดังนั้นการมองสถาปัตยกรรมผ่านคำจำกัดความของคำในอีกหนึ่งบริบททำให้เห็นว่าความสะดวกสบายของบ้านในอังกฤษคือการได้มาซึ่งพื้นที่อันเป็นส่วนตัว แสดงออกถึงการเทิดทูนความเป็นปัจเจกชนของคนชนชั้นสูง ความจำเป็นในการแบ่งแยกสถานะทางสังคมให้เด่นชัดแม้ในครัวเรือนอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่กลัวว่าจะมีเรื่องผิดใจกันหรือทำให้เสียน้ำใจกันเหมือนคนอิตาลีในศตวรรษก่อนๆ จึงเป็นความยึดมั่นถือมั่นในเกียรติและยศที่ยังรากลึกในค่านิยมของสังคมคนอังกฤษมาช้านาน

ไม่แปลกใจที่สถาปนิกชาวเยอรมัน Hermann Muthesius ในหนังสือ *The English House* by German architect ได้เคยกล่าวประชดประชันสังคมแห่งชนชั้นของคนอังกฤษไว้ว่า

ลักษณะของบ้านอังกฤษที่แตกต่างจากชาติอื่นก็คือห้องหลายประตูที่ค่อย ๆ หายไปและทดแทนด้วยบันไดกับทางเดิน ทำให้ห้องของคนอังกฤษไม่ต่างอะไรกับกรง ตัดขาดผู้อาศัยจากห้องข้างเคียงอย่างสิ้นเชิง คนอังกฤษจึงถึงกับส่ายหัวเมื่อเห็นการจัดผังภายในอาคารที่แต่ละพื้นที่สามารถทะลุผ่านด้วยการมีหลายประตูอย่างกับเกิดความรู้สึกเหมือนว่านั่งอยู่ท่ามกลางผู้คนบนท้องถนน สิ่งพึงปรารถนาสูงสุดคือการปลีกตัว ความเป็นส่วนตัว เหมือนมีบ้านในบ้านของตัวเอง เหมือนได้เป็นเจ้านายเมื่อได้อยู่ในห้องของตนเอง⁹

ความหมายภายใต้ ‘ชื่อห้อง’

หนังสือ *The English House* ของ Muthesius กล่าวถึงอีกหนึ่งลักษณะพิเศษของบ้านอังกฤษที่โดดเด่นและแตกต่างจากเพื่อนบ้านในทวีปเดียวกัน นั่นคือ “ชื่อห้อง” ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ต้องการเพียงห้องนั่งเล่น ห้องกินข้าว ห้องรับแขก ห้องนอน และห้องครัว บ้านของผู้ดีชาวอังกฤษยังต้องการ morning room (หรือห้องนั่งเล่นในช่วงเช้า), ห้องทานอาหารเช้า, drawing room (หรือห้องรับแขก และห้องที่ใช้จิบน้ำชาในยามบ่าย), ห้องเล่นบิลเลียด, ห้องสูบบุหรี่, ห้องสมุด, ห้องเกมส์, ห้องเด็ก และห้องครัวเล็กห้องครัวน้อยที่แตกแขนงออกไปอีกมากมายตามหน้าที่การใช้งาน¹⁰ โดยชื่อห้องเหล่านี้จะเป็นการจำแนกแยกย่อยชัดเจนว่าห้องๆ นี้มีไว้สำหรับทำหน้าที่อะไร และจะไม่มี การเปลี่ยนไปใช้ในหน้าที่อื่น

ยิ่งไปกว่านั้นก็คือชื่อห้องนับสิบของบ้านอังกฤษเหล่านี้มีเพียงสื่อถึงแค่ “หน้าที่” แต่แท้จริงยังแฝงไว้ด้วยการกำหนดตัวบุคคลที่ถูกจำเพาะเจาะจงให้สามารถเข้าไปใช้งานในห้องเหล่านี้โดยเป็นที่รู้จักกัน เช่น ห้อง drawing room จะถูกใช้เป็นที่รับแขกเท่านั้น และนั่นหมายความว่าสำหรับ

ภาพวาดโดยศิลปินอังกฤษ
ในปลายศตวรรษที่ 19 ชื่อ
Looking into the pantry
เสนอมุมมองผ่านทางเดิน
ภายในอาคารไปยังส่วน
เตรียมอาหารอันเป็นที่อยู่
ของสาวใช้
ที่มา : Leonard
Campbell Taylor,
Looking into the pantry
[online], Accessed
15 July 2014. Available
from http://www.christies.com/LotFinder/lot_details.aspx?from=salesummary&pos=10&intObjectID=4826937&sid=069e7a5c-1b80-4e19-a40a-23175dcc26a3

แขกที่มาเยือนต้องเข้าใจว่าห้องนี้จะเป็นห้องๆ เดียวเท่านั้นที่พวกเขาจะได้รับการต้อนรับจากเจ้าบ้านอย่างเต็มใจ ไม่ควรเดินสุมสี้สุมท่าไปยังห้องอื่นๆ และคนต้อนรับก็ถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าบ้านฝ่ายหญิงเท่านั้น หากในเวลาที่ไม่ใช่แขกก็จะเป็นฝ่ายหญิงที่จะใช้ห้องนี้ในการปสลิกตัวพักผ่อน

ส่วนห้องบิลเลียด ห้องสมุด และห้องสูบบุหรี่ จะถูกจำเพาะไว้สำหรับผู้ชายในการใช้เวลากับตัวเองเช่นเดียวกัน หรือแม้แต่ห้องนอนที่ดูเหมือนมีไว้สำหรับทั้งหญิงชาย แต่อ่านาจรอบครองหลักก็ยังคงถูกกำหนดให้ตกเป็นของฝ่ายหญิง¹¹ และพื้นที่สุดท้ายอันได้แก่ห้องครัว แน่นนอนที่สุดกันไว้เฉพาะสาวรับใช้ชั้นชั้นต่ำสุด

นอกเหนือจากกำหนดหน้าที่และสถานะของคนใช้งานแล้ว “ชื่อห้อง” ก็ยังใช้บ่งบอก “เวลา” ในการอนุญาตให้ใช้พื้นที่เหล่านั้นอีกด้วย เช่น morning room ถูกกำหนดให้ใช้นั่งเล่นเฉพาะในเวลาเช้า drawing room ถูกกำหนดให้ใช้รับแขกหรือใช้จิบชาในยามบ่าย โดยช่วงเวลาที่ถูกกำหนดมิใช่เพียงการระบุในช่วงกว้างๆ แต่นับกันเป็นชั่วโมงเลยทีเดียว ดังที่ Muthesius เคยระบุไว้ว่า

การรวมตัวพบปะเพื่อนฝูงกัน (ที่ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเฉพาะฝ่ายหญิง โดยทั่วไปจะเกิดขึ้นในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการนัดรวมกันของเพื่อนเพียงบางคน หรือมากเท่ากับจำนวนเก้าอี้ที่จะรองรับได้ ซึ่งจะเกิดขึ้นในเวลาช่วงบ่ายเท่านั้น หากมีคนจำนวนมากในช่วงเวลาอาหารเย็นก็ต้องเป็นช่วงเวลาถัดจากนั้น ส่วนแขกอื่นๆ ที่มีใช้เพื่อนฝูง จะถูกต้อนรับเฉพาะเวลาบ่ายสามกับหกโมงเย็น ไม่มีนอกเหนือจากนั้น¹²

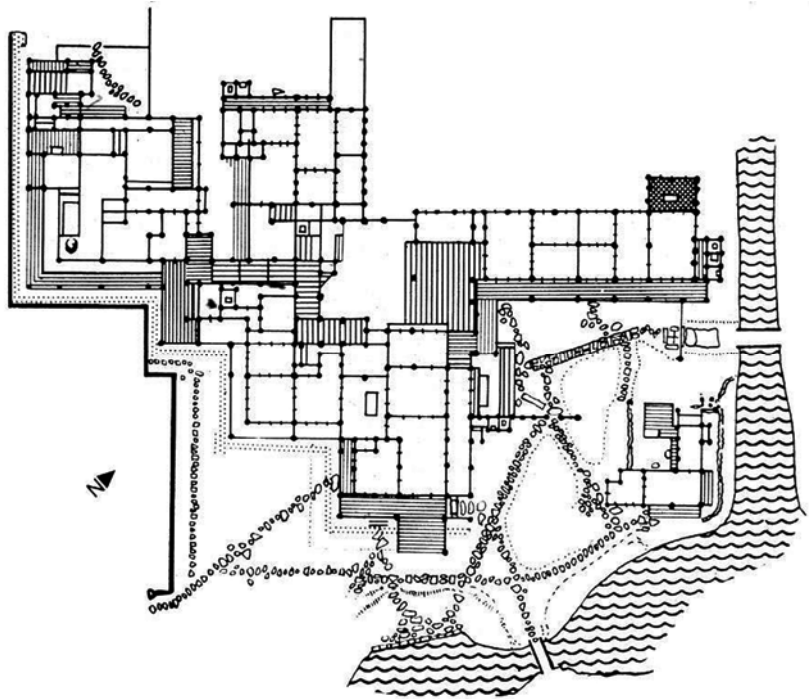
ดังนั้นจึงคงไม่ผิดนักที่จะสรุปว่าบ้านที่แสนสะดวกสบายของคนอังกฤษ นอกจากพื้นที่อันเป็นส่วนตัวแล้วยังต้องตอบสนองความต้องการเจ้าแห่งความเป็นระบบระเบียบ จอมจัดการโดยไม่มีภาระอะลุ่มอล่วย และเข้าควบคุมทุกพื้นที่การใช้งานให้เป็นไปตามกรอบและวิถีของตน

ต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับ ‘ห้องไม่มีชื่อ’ ของสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นในยุคใกล้เคียงกันดังเช่น (1620-1647) อาคารต้นแบบของที่อยู่อาศัยในญี่ปุ่น ในขณะที่บ้านของคนอังกฤษต้องมีชื่อห้องมากมายในการกำหนดการใช้งาน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่า Katsura Imperial villa ไม่มีการระบุชื่อห้องตามการใช้งานที่ชัดเจน จะมีก็แต่เพียงการระบุชื่อห้องที่หนึ่ง (ichinoma) ห้องที่สอง (ninoma) ห้องกลาง (nakanoma) และห้องใน (okunoma) เท่านั้น และจะมีเพียงห้องบางห้อง เช่น ห้องน้ำ ห้องครัว เท่านั้นที่มีการระบุชื่อเพื่อแสดงถึงลักษณะการใช้งานแบบจำเพาะเจาะจง ผลที่ตามมาก็คือหนึ่งห้องว่างของญี่ปุ่นสามารถดัดแปลงเป็นได้ทุกห้องตามแต่กิจกรรมประจำวันต้องการ อีกทั้งยังไม่เลือกช่วงเวลาว่าจะใช้งานตอนกลางวัน

ผังอาคาร Katsura

Imperial villa แสดงการจัดเรียงของห้องที่ซ้อนอยู่ในห้อง และชื่อห้องที่ระบุเพียงแค่ห้องที่ 1, ห้องที่ 2 หรือห้องที่ 3 เป็นต้น

ที่มา : Botond Bognar, *Contemporary Japanese Architecture : Its Development and Challenge* (New York : Van Nostrand Reinhold 1985), 55.

หรือกลางคืน เช่น จากห้องนั่งเล่นเป็นห้องเล่าเรียน จากห้องเล่าเรียนเป็นห้องทานข้าว หรือแม้แต่จากห้องทานข้าวในตอนกลางวันก็สามารถเปลี่ยนเป็นห้องนอนในตอนกลางคืน ฉะนั้นหนึ่งห้องกับการใช้งานที่หลากหลาย การใส่เฟอร์นิเจอร์ตายตัวจึงไม่ใช่สิ่งจำเป็น ห้องว่างเปล่าต่างหากที่เอื้อต่อการตัดแปลงพื้นที่ได้อย่างสะดวกสบาย

ไม่เพียงแต่กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่ออกแบบชนิดวันต่อวันได้แล้ว ในช่วงเวลาที่มีงานบุญหรืองานศรัทธา “บ้าน” ยังคงเป็นที่รองรับผู้คนในการจัดกิจกรรมอยู่เช่นเดิม ห้องที่ใช้ก็ยังคงเป็นห้องๆ เดิม แต่ด้วยความแยบยลของคนญี่ปุ่น จากห้องธรรมดาห้องเดิมเพียงประดับประดาด้วยผ้าที่แตกต่างกันไป ความศักดิ์สิทธิ์และความหมายของห้องก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ผ้าแขวนหนึ่งลายที่ใช้สำหรับงานบุญ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานบวช กลับกลายเป็นผ้าสำหรับทำพิธีศพได้เช่นกันเพียงแค่การกลับหัวขึ้นลงเท่านั้น

ชัดเจนว่าความสะดวกสบายของบ้านญี่ปุ่นคือความเรียบง่ายและความสะดวกในปรับตัว และตัดแปลงสิ่งรอบกายในชีวิต

อีกเอกลักษณ์อันโดดเด่นของบ้านญี่ปุ่นที่ชี้ให้เห็นถึงทัศนคติและความเชื่อในการใช้ชีวิตที่แตกต่างออกไปจากโลกฝั่งตะวันตกก็คือ ในขณะที่บ้านของคนอังกฤษต้องการการแสดงอาณาเขตของแต่ละคนด้วยกำแพงที่บิดันและหลีกเลี่ยงการมีช่องเปิดต่างๆ ราวกับเป็นเหมือน “ปิตาจ” ที่นำมาซึ่งความสกปรก อันตรายและไม่เป็นส่วนตัว¹³ ของคนในบ้าน บ้านของคนญี่ปุ่นกลับนิยมสร้างขึ้นด้วยผนังเบาที่ทำด้วยกระดาษแผ่นบางๆ และเปิด-ปิดได้

การอำพรางตัวของสาวชาว
ญี่ปุ่นหลังม่านไม้ไผ่ที่มอง
ผ่านรั้ว
ที่มา : Wikipedia, *The
Pillow Book* [online],
Accessed 12
September 2008.
Available from [http://
en.wikipedia.org/wiki/
he_Pillow_Book](http://en.wikipedia.org/wiki/The_Pillow_Book)

ตามต้องการ เช่น หากต้องการได้พื้นที่ห้องเพิ่มขึ้น เพียงแค่เปิดประตูเลื่อนบานใหญ่ออก พื้นที่หนึ่งห้องก็เชื่อมเข้ากับพื้นที่อีกหนึ่งห้องได้อย่างง่ายดาย แม้แต่การทำให้ประตูนั้นยกถอดออกได้ ห้องเล็กสองห้องก็จะกลายเป็นห้องใหญ่เพียงห้องเดียว หรือการที่ออกแบบให้ช่องเปิดมีขนาดใหญ่และน้ำหนักเบาในการเคลื่อนย้ายได้ง่าย ก็สามารถทำให้พื้นที่ภายนอกไหลเชื่อมเข้ามาจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ภายในได้ในพริบตา มิเพียงเท่านั้นพื้นที่ยกระดับให้ต่างกันเพียงเล็กน้อย หรือการเปลี่ยนแปลงประเภทของวัสดุก่อสร้าง ก็สามารถสร้างกรอบพื้นที่สำหรับคนญี่ปุ่นได้เพียงพอ

หากวิเคราะห์จากรูปแบบของสถาปัตยกรรมชนชาติญี่ปุ่นจะเห็นได้ว่านี่ต่างหากเล่าที่แสดงออกได้ยิ่งกว่าถึงความใกล้ชิดสนิทสนมกันของคนในบ้าน ไม่ว่าจะคนๆ นั้นจะเป็นใคร อยู่ในตำแหน่งชนชั้นไหน ก็สามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างไม่เคอะเขิน เฉกเช่นบันทึกของ Sei Shonagon ข้าราชการฝ่ายหญิงในราชวงศ์ Hein สมัยกลางศตวรรษที่ 10 ในหนังสือของเธอที่ชื่อ *The Pillow Book* ที่น่าจะสามารุใช้สนับสนุนแนวคิดนี้ได้เป็นอย่างดี

ทั้งหมดทั้งมวลข้าราชการฝ่ายหญิงมิได้ต้องหลบซ่อนตัวเองหลังฉาก แต่สามารถเดินไปมาเพื่อพบปะผู้คนตามโอกาสที่เอื้ออำนวย พบเจอกันซึ่งหน้า ไม่เพียงแต่พบเจอพวกเขาเดียวกัน แต่เจอแม้กระทั่งจักรพรรดิ ข้าราชการระดับสูง ผู้ส่งสารหรือข้าราชการฝ่ายชายในระดับสูง ซึ่งในการพบปะกันก็ได้สร้างความเคอะเขินไม่ว่าหญิงคนนั้นจะเป็นเพียงสาวรับใช้ หรือแขกของข้าราชการฝ่ายในไม่ว่าจะเป็นเพียงแม่บ้าน คนทำความสะอาดห้องน้ำ หรือหญิงที่ถูกตีค่าไม่มากไปกว่าแผ่นหลังคาหรือก้อนกรวด ทุกคนเท่าเทียมกัน¹⁴

จึงไม่ผิดนักที่จะพูดว่าความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายของคนชนชาตินี้ไม่จำเป็นต้องอาศัยรั้วรอบขอบชิดที่ปิดตาย เพียงต้องการแค่เส้นรอบบางๆ ที่เอื้อให้ทุกคนพร้อมขยับปรับตัวในการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนในบ้านตามแต่

ภาพจากหนังสือ *The Tale of Genji* แสดงวิถีชีวิตและความใกล้ชิดในครัวเรือนญี่ปุ่น
ที่มา : Wikipedia, *Genji emaki azumaya* [online], Accessed 12 September 2008.
Available from [http://
en.wikipedia.org/wiki/
Image:Genji_emaki_azu
maya.jpg](http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Genji_emaki_azumaya.jpg)

จังหวะและโอกาส ในขณะที่ปากหนึ่งของซีกโลกตะวันตกยกย่องเชิดชูในการรักษาซึ่งเกียรติของตัวบุคคลในขณะที่อาศัยอยู่ร่วมกัน (Individualism) ผู้คนในอีกซีกโลกหนึ่งกลับมองคุณค่าของตัวบุคคลในฐานะการเป็นฟันเฟืองหนึ่งของคนในสังคมและธรรมชาติรอบตัว (Anti-Individualism)

เมื่อการย้อนกลับไปศึกษาอดีตในบริบทที่ต่างกันออกไป และได้เห็นถึงความหลากหลายในความหมายของคำว่า “convenience” หรือความสะดวกสบายจึงทำให้เราได้เห็นว่า ครั้งหนึ่งคุณสมบัติที่ดีของนักออกแบบในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมอยู่ที่การมองเห็นถึงคุณค่าเชิงลึกใน “หน้าที่” และ “วัตถุประสงค์” ของงานสถาปัตยกรรมอันมีต่อผู้ใช้สอยอาคารในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากเพียงความสะดวกสบายทางร่างกายเท่านั้น เพราะสังเกตได้จากรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แม้แตกต่างกันออกไปมากน้อยเพียงใด แต่ในแต่ละยุคแต่ละสมัยยังคงมีจุดร่วมเดียวกัน นั่นคือ ความใส่ใจในการสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ความสะดวกสบายจึงมิได้เป็นเพียงผลจากการคำนึงถึงเฉพาะเวลาที่มนุษย์สัมผัสกับอาคาร แต่ยังสามารถหมายรวมถึงเวลาที่สิ่งก่อสร้างส่งผลต่อการกระทบกระทั่งกันของคนใช้สอยภายในอาคารด้วยกันเองอีกด้วย ความหมายของคำว่า “convenience” จึงสมควรเป็นสิ่งแนบแน่นตายตัว เพราะมิได้มีเพียงหนึ่งตัวแปรที่เป็นสิ่งไร้ชีวิตที่เรียกว่า “อาคาร” หากมีอีกหนึ่งตัวแปรที่สำคัญไม่แพ้กัน แต่ไม่เคยถูกพูดถึงในโลกยุคปัจจุบัน คือตัวแปรที่เป็นสิ่งมีชีวิต มีความนึกคิด มีความอ่อนไหว อันได้แก่ “มนุษย์”

คำถามคือ แล้วในปัจจุบันความหมายของคำเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิงได้อย่างไร เหตุใด “convenience” จากที่เคยพูดถึงคุณสมบัติในเชิงสังคมจึงหายไป เหลือไว้เพียงแค่ความสะดวกสบายทางกายภาพเท่านั้น?

จากภัยสงคราม สู่หาอำนาจกันคร้ว

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ครั้งนั้นทำให้ทั้งโลกเปลี่ยนไป จึงไม่น่าแปลกใจที่ความหมายของ “convenience” จะเปลี่ยนตาม สาเหตุสำคัญสาเหตุแรกคือการขาดแคลนทรัพยากรคนอย่างหนัก อันได้แก่ แรงงานภายในบ้านของครอบครัวชนชั้นกลางที่เคยถูกปรนเปรอด้วยเหล่าสาวใช้ แต่จู่ๆ ก็ละทิ้งหน้าที่ไปและปล่อยให้เจ้านายต้องรับผิดชอบตัวเอง และสาเหตุที่สองคือการขาดแคลนซึ่งความเป็นอยู่ที่ได้มาตรฐานของครอบครัวชนชั้นกลาง ฉะนั้นทุกชนชาติในยุโรปจึงพยายามเร่งผลักดันประเทศตัวเองให้ข้ามผ่านวิกฤตหลังสิ้นสุดสงครามอันเลวร้าย และเดินหน้าเข้าสู่การพัฒนาระบบใหม่ ภายใต้ชื่อ “modernity”

ประเทศที่น่าจับตาที่สุด คือ เยอรมัน ช่วง ค.ศ.1920 แนวความคิดใหม่ของอาคารหรือบ้านอยู่สบายปรากฏตัวชัดเจนที่สุด เริ่มด้วยปัญหา

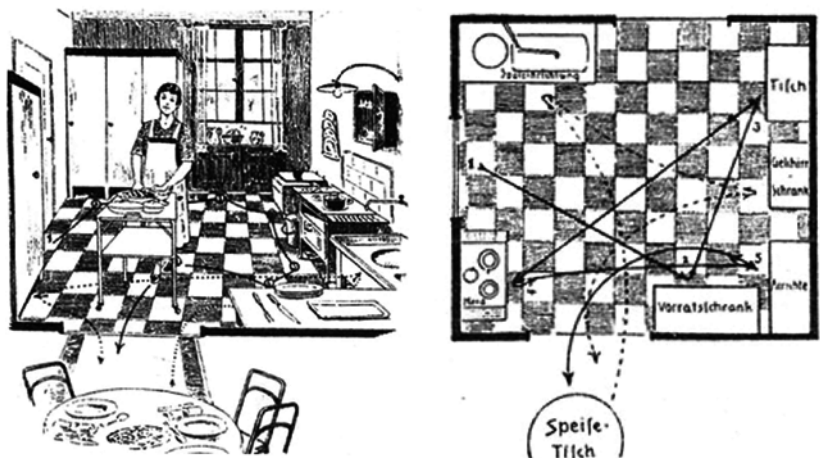
การขาดแคลนคนรับใช้ภายในบ้านที่พร้อมใจกันเดินหน้าเข้าหาโรงงานภายใต้ระบบอุตสาหกรรมใหม่ ผู้หญิงหรือแม่บ้านจึงคือคนแรกที่ถูกมอบหมายให้เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาระดับชาติด้วยการปฏิบัติตนเอง เป้าหมายสูงสุดคือการทำให้อุปกรณ์ในบ้านและทำงานบ้านทุกอย่างด้วยตัวเอง กลุ่มเคลื่อนไหวและแผนพัฒนาที่ชื่อว่า “New Housekeeping” จึงถูกกำหนดขึ้นในการสนับสนุนให้แม่บ้านทุกคนรู้จักใช้เครื่องมือที่ทันสมัยในการจัดการดูแลบ้านอย่างเป็นระบบระเบียบและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์หรือ “Scientific Management” จากฝั่งอเมริกาที่เข้ามาเป็นอีกแรงในการช่วยลดภาระและผลักดันให้แม่บ้านรับบทบาทหน้าที่ใหม่ภายใต้แนวคิด “Scientific Housekeeping” และเมื่อพูดถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมที่จะต้องเปลี่ยนไป พื้นที่ที่ถูกเร่งจัดการและปรับปรุงใหม่ก็คือ “ห้องครัว”

ตัวอย่างแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์ที่ว่านี้อธิบายได้โดย Nicholas Bullock ในบทความ *First the kitchen then the facade* จากการอ้างอิงถึง Christine Frederick ในหนังสือ *Household Engineering : Scientific Management in the Home* ไว้ว่า

Mrs. Frederick กล่าวถึงความสำคัญของการจัดเรียงเครื่องมือ เครื่องมือในครัวเรือนให้ใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง ตำแหน่งและความสูงของโต๊ะทำงานในระยะที่พอเหมาะ แสงสว่างที่เพียงพอและการระบายอากาศที่ดีในห้องครัว แต่ที่สำคัญที่สุดคือห้องครัวต้องถูกใช้เพื่อเตรียมอาหารเท่านั้น กิจกรรมอย่างอื่น ได้แก่ ซักผ้า, ซักล้าง หรืออื่นๆ ให้เป็นข้อยกเว้น “ซึ่งเมื่อห้องครัวเหลือหน้าที่ไว้เตรียมอาหารเพียงอย่างเดียว ขนาดของมันจึงไม่จำเป็นต้องใหญ่เกินความจำเป็นอีกต่อไป”¹⁵

ภาพวาดจากสถาปนิก Erma Meyer ในหนังสือ *der neue Haushalt* แสดงแนวความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ที่คล้ายคลึงกันกับ Mrs. Frederick ซึ่งถูกนำมาปรับใช้ในบ้านของประเทศเยอรมัน

ที่มา : Nicholas Bullock, “First The Kitchen Then The Façade,” *AA Files*, no 1, 6 (May 1984), 62.

สื่อสิ่งพิมพ์และโฆษณา
มากมายช่วยกันผลักดัน
แนวคิดใหม่กับเครื่องไม้
เครื่องมืออันทันสมัยในการ
ใช้ชีวิตให้ง่ายขึ้น

ที่มา : Pinterest, 1950s
Housewives [online],
Accessed 15 July 2014.
Available from <http://www.pinterest.com/thehistorychix/15-1950s-housewives>

เมื่อห้องครัวถูกกำหนดให้มีขนาดเล็กลง จึงทำให้การทำงานของ
แม่บ้านมือใหม่่ง่ายดายขึ้น ย่นระยะเวลาในการทำงานและเหน็ดเหนื่อยลง เมื่อ
แนวความคิดนี้สามารถแก้ปัญหาได้จึงถูกดัดแปลงไปใช้กับทุกๆ ส่วนของ
อาคาร

สถาปนิกบางกลุ่มถึงกับเสนอแนวทางการวางผังอาคารใหม่
โดยรวมห้องนั่งเล่นและห้องทานข้าวเข้าด้วยกัน และอยู่ในพื้นที่เปิดเดียวกัน
และมีครัวเล็กๆ อยู่ถัดไป¹⁶ อันเป็นที่มาของการวางผังภายในอาคารตาม
แนวคิดสมัยใหม่ที่เรารู้จักในปัจุบัน โดยทั้งหมดเกิดมาจากความจำเป็นใน
การใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตัดพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้งานออกไปให้ได้มาก
ที่สุด

นอกเหนือจากเทคนิคและวิธีการจัดการงานบ้านดังที่กล่าวมา
เครื่องมือเครื่องใช้อันทันสมัยถูกดึงมาใช้ทดแทนแรงงานมนุษย์ เครื่องซักผ้า
เครื่องดูดฝุ่น เครื่องลอบมีดไฟฟ้า เครื่องปั่นขนมปัง เครื่องล้างจาน เครื่องผสม
อาหาร ฯลฯ เปรียบเสมือนผู้ช่วยคนใหม่ของเหล่าแม่บ้าน ณ ช่วงเวลานั้น มี
งานนิทรรศการและสื่อสิ่งพิมพ์จำนวนมากที่เชิญชวนให้แม่บ้านหันมาใช้
เครื่องใช้ไฟฟ้าในการทุ่นเวลาและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งงาน
เตรียมอาหาร งานทำความสะอาด และงานเลี้ยงดูลูกๆ ให้เสร็จสิ้นเพียงไม่กี่
นาที อีกทั้งการประโคมด้วยสื่อโฆษณาต่างๆ ก็ยังสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของการ
ทำงานบ้านให้กลายเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์และดูดี งานบ้านจึงจะไม่ใช่อภาระ
ที่หนักอึ้ง น่าเบื่อ ซ้ำซาก และเป็นงานสำหรับคนชนชั้นล่างอีกต่อไป แต่ถูก
สร้างภาพให้กลายเป็นกิจวัตรประจำวันที่สร้างความรื่นเริงใจให้เหล่าแม่บ้าน
แทน¹⁷

เช่นเดียวกับปัญหาคุณภาพชีวิตอันตกต่ำของคนเยอรมันชนชั้น
ล่าง ประชากรชนชั้นแรงงานที่ล้นหลามแออัดอยู่ในเขตอุตสาหกรรมมีบ้านที่
เล็กและสกปรก จึงส่งผลให้รัฐบาลต้องยื่นมือเข้าช่วยจัดการปัญหาโดยเริ่ม
จากบ้านการเคหะ การจัดเรียงพื้นที่ภายในอาคารใหม่โดยคำนึงถึง “ความ
สะอาด” เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการบ้านระดับนี้ เช่นเดียวกับกับบ้านใน
อังกฤษที่ความสะอาดเป็นเรื่องสำคัญ เป็นครั้งแรกๆ ที่มีการออกแบบห้องส้วม
ให้แยกตัวออกจากห้องอาบน้ำ ถูกจัดวางให้เข้าไปอยู่ในส่วนที่ลึกที่สุดของบ้าน
และบางครั้งก็ถูกจัดวางเข้าไปอยู่ใต้โถงบันไดเพื่อใช้พื้นที่ให้คุ้มค่า¹⁸ ลักษณะ
การจัดวางห้องน้ำแบบนี้ จึงกลายเป็นภาพชินตาแม้แต่บ้านอาศัยในยุคปัจจุบัน

นอกเหนือจากการวางผังอาคาร อีกครั้งที่อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า
ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่ามาตรฐานด้วย โดยรัฐ
ให้ความสำคัญกับเครื่องมือเครื่องใช้ที่ผลิตในระบบอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิ-
ภาพ ได้มาตรฐานและราคาประหยัด เพื่อช่วยลดภาระของแม่บ้านและผู้ใช้
สอยภายในอาคารให้สะดวก สะอาด และมีประสิทธิภาพเช่นกัน

แนวความคิดเชิงวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรมในการจัดระเบียบ
บ้านให้สะดวกสบายแก่ผู้ใช้งานในเชิงกายภาพเหล่านี้จึงไม่ต่างอะไรกับการทำ
ให้บ้านเปรียบเสมือนเครื่องจักรกล¹⁹ เฉกเช่นแนวคิดของสถาปนิกอันโด่งดัง
ของยุค Le Corbusier ที่เคยกล่าวไว้ว่า การแก้ปัญหาบ้านสำหรับคนยากจน
ต้องทำให้สถาปัตยกรรมถูกผลิตออกมาอย่างแม่นยำเหมือนชิ้นส่วนของโรงงาน
อุตสาหกรรมทั้งภายในและภายนอก²⁰ สำหรับภายนอกอาคารนั้นระบบการ
ก่อสร้าง ชิ้นส่วน และวัสดุอาคาร รวมถึงระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ต้องเป็น
ระบบสำเร็จรูป (prefabricated) เช่นเดียวกับภายในการแบ่งสัดส่วนส่วน
อาคารต้องถูกต้องไม่มีพื้นที่เหลือใช้ สถาปัตยกรรมจึงเป็น “ผลผลิต” ที่
แม่นยำไม่ต่างอะไรกับ “เครื่องพิมพ์ดีด”²¹

หากมองในมุมหนึ่ง “Scientific Management” และ “New
House Keeping” นั่นเองที่ละทิ้งซึ่งคุณค่าเชิงสังคมในความหมายของความ
สะดวกสบายให้หายไปโดยหมดสิ้น และใช้แนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์ในการ
จัดระบบระเบียบเชิงกายภาพเข้ามาแทนที่ เปรียบเสมือนทุกคนมี “คู่มือการ
ใช้งาน” ของอาคารเล่มเดียวกัน ส่งผลให้รูปแบบสถาปัตยกรรมถูกผลิตออกมา
หน้าตาเหมือนกัน กันในทุกๆ ที่ แม้แต่ในยุคปัจจุบันนี้ที่ผ่านมาแล้วเกือบร้อยปี
แต่รูปแบบและการใช้งานอาคารยังคงวนเวียนอยู่กับแนวคิดแบบเดิม รวมไปถึง
ถึงเทคโนโลยีอันทันสมัยที่ในปัจจุบันมีเพียงแต่ให้ความสะดวกสบายแค่ทาง
ร่างกาย แต่ยังเป็นภาพลักษณ์ของความหยาบและชีวิตสมัยใหม่ โดยลืมนึกไป
แล้วว่าเริ่มเดิมทีมันเกิดขึ้นด้วยสาเหตุใดที่แท้จริง

แต่หากมองในอีกแง่หนึ่ง การจะโยนความผิดทั้งหมดให้แนวคิด
เชิงวิทยาศาสตร์ที่มองข้ามความเป็นมนุษย์และทูลคุณค่าให้เครื่องจักรกล
อาจไม่ถูกต้องนัก เพราะบริบท ณ ขณะนั้น ต้องยอมรับว่าส่วนหนึ่งคือความ

จำเป็นที่เร่งด่วนในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มาตรการต่างๆ และเครื่องมือ เครื่องมือที่ถูกผลิตมาก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าสามารถลดภาระและแก้ปัญหาของความขาดแคลนได้เช่นเดียวกัน

สิ่งที่สำคัญคือการศึกษาดีตทำให้เราย้อนคิดกลับมาองบริบทในภาพปัจจุบันอีกครั้ง ปัจจุบันที่เราถอยออกมาจากวิกฤตสงครามแล้วแสนไกล ปัจจุบันที่แทบทุกอย่างกลับกลายเป็นทาสของเทคโนโลยีที่เกินพอดี และการดำรงอยู่อันไร้ซึ่งชีวิตและจิตใจ ถึงเวลาแล้วหรือไม่ว่าเราควรหันกลับมาทบทวนรูปแบบสถาปัตยกรรมว่า ในการสร้างความสะดวกสบายสมควรที่จะถูกตีความเพื่อแสดงออกซึ่งหน้าที่และความรับผิดชอบที่พอดีออกมาในแง่มุมใหม่อีกครั้ง

สถาปัตยกรรมใหม่กับความสบายที่พอดี

เมื่ออดีตทำให้เราทราบว่าตัวแปรในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ชื่อ “ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์” ได้ลดเลือนหายไป เราจึงควรต้องพิจารณาว่า เครื่องมือและยุทธวิธีอันใดที่จะสามารถดึงมันกลับมาให้มีชีวิตขึ้นมาใหม่ได้ในบริบทปัจจุบัน

มองในมุมหนึ่งไม่ว่าจะเป็นสิ่งประกอบเล็กน้อยในงานสถาปัตยกรรม เช่น ประตู ทางเดิน ผนัง ช่องเปิด หรือแม้แต่การกำหนดชื่อพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดในอาคาร ต่างล้วนแล้วแต่เคยทำหน้าที่ในการส่งเสริมรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่อยู่ต่างที่ ต่างเวลา ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรมกันมาแล้วทั้งนั้น นักออกแบบหรือสถาปนิกเองจึงควรกลับมาให้ความสำคัญและใส่ใจกับองค์ประกอบอันแสนจะธรรมดา แต่หากผ่านการคิดการออกแบบที่แยบยลก็สามารถทำหน้าที่ได้เกินธรรมดาอย่างน่าทึ่ง อย่างเช่นการที่อาคารสมัยก่อนมีผนังที่ค่อนข้างหนาทำให้เมื่อการเจาะประตูใส่เข้าไปเกิดรูปแบบของซุ้มโดยอัตโนมัติ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่เปลี่ยนถ่าย (transitional space) ทำให้คนที่อยู่ภายในห้องมีเวลารับรู้ก่อนการปรากฏตัวของอีกฝ่าย และคนที่เปิดประตูเข้าไปก็ไม่ได้ทำให้เกิดวิสัยของการรุกรานและความทะเล่อทะล่าเข้ามาในอีกพื้นที่ หรือแม้เพียงเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ในการเลือกด้านเปิดของประตูก็สร้างความแตกต่างให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนตัวได้แล้ว นำเสียายที่คุ้นสมบัติเชิงคุณค่าและความสัมพันธ์ระหว่างคน (human relation) ไม่ค่อยถูกลงรายละเอียดอย่างละเอียดละไมนักในงานสถาปัตยกรรมสมัยปัจจุบัน

มองในอีกมุมหนึ่งเครื่องจักรกลหรือเทคโนโลยีเองที่อาจเคยถูกสร้างขึ้นเพื่อแค่ให้เกิดแค่ความสบายทางร่างกาย หากแม้ประตูเพียงบานเดียวก็ส่งผลต่อการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้ สิ่งประดิษฐ์ที่ไร้ซึ่งชีวิตอันเกิดจากมันสมองของมนุษย์เอง เพียงแค่เพิ่มความใส่ใจก็จะทรงอำนาจเพียงพอก็จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสบายในแบบพอดีเหมาะพอดี

แม้บทวิจารณ์ ของ Bruno Latour ในบทความ *Mixing Human and Nonhuman Together : The sociology of a Door-Closer* แสดงความไม่เห็นด้วยกับอุปกรณ์ช่วยในการเปิด-ปิดประตูแบบอัตโนมัติ หรือ Door Closer แต่เขาก็เผยให้เราเห็นซึ่งคุณสมบัติบางอย่างของสิ่งของไร้ชีวิตที่อาจมีศักยภาพและส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ผู้มีชีวิตได้อย่างน่าทึ่ง

แน่ใจหรือไม่ ว่าการเปิด-ปิด ประตูโดยใช้อุปกรณ์อัตโนมัติ (Door-closer) จะไม่กระแทกเข้าจมูกใครเพราะการใช้ที่ไม่ค่อยได้ระมัดระวัง มิเช่นนั้นอาจถึงขั้นต้องทำคู่มือแสดงการใช้งานให้ชัดเจนยิ่งไปกว่านั้น door-closer ก็ยังเป็นอุปกรณ์ที่กั้นคนส่วนหนึ่งไม่ให้ใช้งานได้สะดวก ไม่ว่าจะเป็นหลานตัวเล็กๆ ของฉันหรือคุณย่า คุณยายที่คงไม่มีแรงผลักอุปกรณ์ที่หนักอึ้งตัวนี้ เช่นกันถ้าไม่ใช่ อุปกรณ์เปิด-ปิดประตูอัตโนมัติที่เปิดตั้งค้างได้ มันก็ไม่เอื้อประโยชน์อะไรให้กับช่างขนย้ายเฟอร์นิเจอร์หรือคนที่ต้องแบกของพะรุงพะรังเต็มไม้เต็มมือ ซึ่งคนเหล่านี้หากในความหมายในโลกทุนนิยมก็คือ พวกคนชนชั้นล่างที่ถูกแบ่งแยกกีดขวางให้พ้นทางออกไป²²

ไม่ต่างกับ Theodor W. Adorno ในหนังสือ *Minima Moralia* ที่วิจารณ์อุปกรณ์เปิด-ปิด อุปกรณ์อัตโนมัติ หรือ Door-closer ว่าสร้างมารยาทที่ไม่ดีให้กับคนโดยการเปิดประตูแล้วไม่ต้องเหลียวดูคนข้างหลังที่ตามมา²³

และนี่เองที่ทำให้เราได้เห็นว่า สิ่งไร้ชีวิตที่เรียกว่าเทคโนโลยีก็มีคุณสมบัติในเชิงสังคมวิทยาซ่อนอยู่ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ออกแบบและผู้เลือกใช้ อุปกรณ์อันทันสมัยจะมองเห็นและใส่คุณค่าเหล่านั้นลงไปในงานหรือไม่ ดังเช่นตัวอย่างของอุปกรณ์เปิด-ปิดประตูอัตโนมัติที่เป็นเทคโนโลยีที่อาจจะยังไม่ถูกคิดให้รัดกุม เอื้อนิสัยที่ไม่ดีให้กับคนใช้งาน หรือเลือกอำนวยความสะดวกให้กับเฉพาะคนบางกลุ่ม ดังนั้นก็คงไม่เป็นการพูดเกินป็นกว่าได้ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของคนที่มีความสามารถทางร่างกายไม่เท่ากัน เช่น เด็ก คนแก่ และคนพิการ หรือไม่ป็นธรรมสำหรับคนที่อยู่ในชนชั้นที่ต่างกัน เช่น คนมั่งมีและคนยากจน และถ้ามองในมุมกลับกันก็คงไม่ผิดนัก หากเชื่อว่าถ้ามีการนำเทคโนโลยีมาใช้โดยไตร่ตรองให้ดี นอกจากจะทำให้สิ่งก่อสร้างค่านึงถึงการให้เกียรติผู้ใช้สอยแล้ว ยังสามารถทำให้พวกเขาไม่ลืมที่จะเคารพกันเองอีกด้วย

เช่นเดียวกับบริบทฝั่งซีกโลกตะวันออก ญี่ปุ่นเองก็เป็นประเทศแรกๆ ที่รับเอาความเจริญก้าวหน้าเข้ามาก่อนใครในทวีป ไม่เพียงแต่แนวความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ แต่เครื่องใช้ภายในบ้าน เช่น แก๊สหุงต้ม อุปกรณ์ไฟฟ้า ต่างถาถอมเข้ามาในตลาดการค้าของญี่ปุ่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และสื่อโฆษณาต่างๆ ก็พากันเชิดชูในความเป็นอยู่ที่ความสะดวกสบายรูปแบบใหม่

ตามอย่างชาติตะวันตก²⁴ ในช่วงแรกเริ่มบ้านพลังงานไฟฟ้าสองหลังถูกนำเข้ามาเป็นตัวอย่างและประโคนโฆษณานี้คือต้นแบบของบ้านสำหรับชีวิตคนเมืองสมัยใหม่ (modern living)²⁵ ซึ่งก็มีผู้คนมากมายที่ให้ความสนใจ และในไม่ช้าแนวความคิดเชิงชีวิตอันแสนสุขสบายภายใต้เทคโนโลยีและเครื่องจักรกลก็ได้แผ่ขยายครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่

Junichiro Tanizaki ในหนังสือ *In Praise of Shadows* ได้ตั้งคำถามถึงความเหมาะสมในการนำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในชนชาติ เพราะสำหรับเขาเครื่องไม้เครื่องมือตะวันตกในสมัยนั้นล้วนแล้วแต่เป็นตัวทำลายเอกลักษณ์ของพื้นที่ว่างแบบญี่ปุ่น แสงสว่างอันเจิดจ้าที่เกิดจากหลอดไฟฟ้าได้ลดทอนความงามบนใบหน้าของหญิงสาวที่มักทาสีขาว หรือเครื่องจานชามเคลือบสีทองที่จะเรืองรองเฉพาะในแสงสลัวเท่านั้น แฉกเช่น พัดลมไฟฟ้า เต้าไฟฟ้า สายไฟ และท่อแก๊สที่ระโยงระยาง ต่างทำให้เสน่ห์ของ “ความว่าง” นั้นหายไป อีกทั้งฮีตเตอร์ไฟฟ้าที่เข้ามาทดแทน แต่ขาดซึ่งแสงสีแดงเหมือนเตาถ่าน ก็ได้ทำลายบรรยากาศของการนั่งรวมกลุ่มฟังไพเราะหว่างสมาชิกในครอบครัว²⁶ หรือแม้แต่ห้องน้ำที่แต่เดิมถูกแยกตัวออกไปจากตัวบ้าน และตั้งตัวอยู่ท่ามกลางธรรมชาติก็ถูกแทนที่ด้วยหุ่นยนต์ซักโครกสีขาวแบบตะวันตก²⁷ Tanizaki ยังโจมตีว่าสิ่งประดิษฐ์ทางเทคโนโลยีเหล่านี้ถูกออกแบบให้เฉพาะคนเพียงบางกลุ่ม และเพิกเฉยต่อคนอีกกลุ่ม เช่น ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ยากต่อการสร้างความคุ้นเคย²⁸

ท้ายที่สุดแล้วแม้ว่าสถาปัตยกรรมในอดีตจะถูกชื่นชมในคุณค่าที่เอื้อต่อการอยู่อาศัย และสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จะถูกตั้งคำถามถึงความเหมาะสมที่มีผลต่อผู้ใช้สอยอาคารอีกครั้ง ต้องยอมรับว่าเราไม่มีโอกาสหันหลังกลับไปและละทิ้งความสะดวกสบายที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตยุคใหม่ เพราะไม่มีทางเป็นไปได้ที่บ้านสมัยปุยุตาทาหวดแม้ว่าตีแคไหนจะกลับมาพอเหมาะพอดีกับวิถีชีวิตของคนยุคปัจจุบัน ฉะนั้นความพยายามที่จะย้อนทุกอย่างสู่อดีตก็เห็นจะเป็นสิ่งที่ผิดไปไม่น้อยกว่าความพยายามที่จะรื้อทิ้งสิ่งของทุกอย่างที่เป็นเช่นปัจจุบัน อย่างไรก็ตามความรู้และข้อคิดที่เราได้จากการศึกษาอดีตจะช่วยให้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์มีส่วนในการเติมเต็มสิ่งที่สถาปัตยกรรมในยุคปัจจุบันขาดหาย เช่นเดียวกันที่ Tanizaki ตั้งคำถามว่าจะพัฒนาเครื่องไม้เครื่องมือสมัยใหม่ให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนได้หรือไม่ คุณค่าเชิงมนุษย์และความสัมพันธ์กันในสังคมจึงสมควรถูกถามหาเพื่อเปิดศักยภาพของทั้งผู้ออกแบบและเทคโนโลยีให้ส่งเสริมเพียงซึ่งความสะดวกสบายทางร่างกาย หากแต่รวมถึงรักษาไว้ซึ่งความสะดวกสบายใจของการอยู่อาศัยร่วมกัน

เชิงอรรถ

- ¹ Sir Henry Wotton, *The Elements of Architecture* (n.p., 1723), 602.
- ² Adrian Forty, *Words and Buildings : A Vocabulary of Modern Architecture* (London : Thames & Hudson Ltd., 2000), 189.
- ³ Ibid., 190.
- ⁴ Robin Evans, "Figures, Doors and Passages," in *Translations from Drawing to Building and Other Essays* (London : Janet Evans and Architectural Association Publications, 1997), 59.
- ⁵ Leon Battista Alberti, *On the Art of Building in Ten Books*, trans. Joseph Rykwert, Neil Leach, and Robert Tavernor (Cambridge : The MIT Press, 1988), 63.
- ⁶ Ibid., 121.
- ⁷ Robin Evans, "Figures, Doors and Passages" in *Translations from Drawing to Building and Other Essays* (London : Janet Evans and Architectural Association Publications, 1997), 73.
- ⁸ Ibid., 74.
- ⁹ Hermann Muthesius, *The English House Volume II : Layout and Construction*, trans. Janet Seligman (London : Frances Lincoln, 2007), 77.
- ¹⁰ Ibid., 61.
- ¹¹ Ibid., 57.
- ¹² Ibid., 8.
- ¹³ Ibid., 127.
- ¹⁴ Shonagon, *The pillow book of Sei Shonagon*, trans. Ivan Morris (n.p., Columbia University Press, 1991), 39.
- ¹⁵ Nicholas Bullock, "First The Kitchen Then The Façade," *AA Files*, no 1, 6 (May 1984), 61.
- ¹⁶ Ibid., 59.
- ¹⁷ Adrian Forty, *Objects of Desire : Design and Society Since 1750* (London : Thames & Hudson Ltd., 1986), 209.

- ¹⁸ Sir J. T. Walter, *Committee to consider questions of building construction in connection with the provision of dwelling for the working classes* (n.p. : H.M. Stationery Office, 1917), 33.
- ¹⁹ Le Corbusier, *Toward an architecture*, trans. John Goodman (London : Frances Lincoln, 2008), 259.
- ²⁰ Ibid., 258.
- ²¹ Ibid., 266.
- ²² Brono Latour, "Mixing Human and Nonhumans Together : The sociology of a Door-Closer (1988)," in *Rethinking Technology*, ed. Jonathan A. Hale and John Stanislav Sadar William W. Braham (London : Routledge, 2007), 314.
- ²³ Thomas J. Harper and Edward G. Seidensticker, *Minima Moralia : Reflections from Damaged Life*, trans. E.F.N. Jephcott (London : NLB, 1974), 40.
- ²⁴ Ibid., 246.
- ²⁵ Jordan Sand, *House and Home in Modern Japan : Architecture, Domestic Space and Bourgeois Culture 1880-1930* (Cambridge : Harvard University Asia Center, 2003), 246-247.
- ²⁶ Junichiro Tanizaki, *In Praise of Shadows*, trans. Thomas J. Harper and Edward G. Seidensticker (London : Leete'S Island Books, 2001). 8.
- ²⁷ Ibid., 9.
- ²⁸ Ibid., 59.

บรรณานุกรม

หนังสือ

Alberti, Leon Battista. *On the Art of Building in Ten Books*. Translated by Neil Leach Joseph Rykwert, and Robert Tavernor. Cambridge : The MIT Press, 1988.

- Bognar, Botond. *Contemporary Japanese Architecture*. New York : Van Nostrand Reinhold Company Inc., 1985.
- Bullock, Nicholas. "First The Kitchen Then The Facade." *AA Files* 1, 6 (May 1984) : 61.
- Corbusier, Le. *Toward an architecture*. Translated by John Goodman. London : Frances Lincoln, 2008.
- Engel, Heinrich. *The Japanese House : A Tradition For Contemporary Architecture*. Tokyo : Charles E. Tuttle Company, 1964.
- Evans, Robin. *Translations from Drawing to Building and Other Essays*. London : Janet Evans and Architectural Association Publications, 1997.
- Forty, Adrian. *Objects of Desire : Design and Society Since 1750*. London : Thames and Hudson Ltd, 1986.
- _____. *Words and Buildings : A Vocabulary of Modern Architecture* London : Thames and Hudson Ltd., 2000.
- Harper, Thomas J. and Edward G. Seidensticker. *Minima Moralia : Reflections from Damaged Life*. Translated by E.F.N. Jephcott. London : NLB, 1974.
- Holberton, Pual. *Palladio's Villas : Life in the Renaissance Countryside*. London : John Murrey, 1990.
- Kamo, Chomei. *The ten foot square hut, and tales of the Heike*. Translated by A. L. Sadler. n.p. : Westport Greenwood Press, 1970.
- Lane, Barbara Miller. *Architecture and Politics in Germany, 1918-1945*. Cambridge, Massachusetts, London : Harvard University Press, 1968.
- Latour, Brono. "Mixing Human and Nonhumans Together : The sociology of a Door-Closer (1988)." In *Rethinking Technology*, 314. Edited by Jonathan A. Hale and John Stanislav Sadar William W. Braham. London and New York : Routledge, 2007.
- Muthesius, Hermann. *The English House, Volume II : Layout and Construction*. Translated by Janet Seligman. London : Crosby Lockwood Staples, 2007.
- _____. *The English House, Volume II I : The Interior*. Translated by Janet Seligman. London : Crosby Lockwood Staples, 2007.
- Phillips, Randal. *The Servantless House*. London : Country Life, 1920.
- Sand, Jordan. *House and Home in Modern Japan : Architecture, Domestic Space and Bourgeois Culture 1880-1930*. Cambridge, Massachusetts, London : Harverd University Asia Center, 2003.
- Shikibu, Murasaki. *The tale of Genji*. Translated by Royall Tyler. New York : Penguin Books, 2003.
- Shonagon, Sei. *The pillow book of Sei Shonagon*. Translated by Ivan Morris. London, New York : Penguin Books, 1967.
- Shove, Elizabeth. *Comfort, cleanliness and convenience : the social organization of normality*. Oxford : Berg, 2003.
- Tanizaki, Junichiro. *In Praise of Shadows*. Translated by Thomas J. Harper and Edward G. Seidensticker. London : Vintage, 2001.
- Walter, Sir J. T. *Committee to consider questions of building construction in connection with the provision of dwelling for the working classes*. n.p. : H.M. Stationery Office, 1917.
- Wotton, Sir Henry. *The Elements of Architecture*, n.p., 1723.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Christies. *The drawing room at no.26 tite street, Chelsea : a portrait of the artist's wife and sister-in-law* [online].

Accessed 15 July 2014. Available from <http://catsmeatshop.blogspot.com/2011/03/very-big-house-in-country.html>

De Diversis Artibus. *concerning architectural drawings* [online]. Accessed 15 July 2014. Available from <http://dediversisartibus.wordpress.com/>

Leonard Campbell Taylor. *Looking into the pantry* [online]. Accessed 15 July 2014. Available from http://www.christies.com/LotFinder/lot_details.aspx?from=salesummary&pos=10&intObjectID=4826937&sid=069e7a5c-1b80-4e19-a40a-23175dcc26a3

Pinterest. *1950s Housewives* [online]. Accessed 15 July 2014. Available from <http://www.pinterest.com/thehistorychix/15-1950s-housewives>

Wikipedia. *Genji emaki azumaya* [online]. Accessed 12 September 2008. Available from http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Genji_emaki_azumaya.jpg

_____. *Madonna Impannata* [online]. Accessed 15 July 2014. Available from http://it.wikipedia.org/wiki/File:Madonna_Impannata.jpg

_____. *The Pillow Book* [online]. Accessed 12 September 2008. Available from http://en.wikipedia.org/wiki/The_Pillow_Book